

A Haáz-család Udvarhelyszéken

Minden tájnak, megyének, városnak, falunak kerül olyan kiemelkedő egyénisége, jó esetben családja, mely annak honismereti munkáját, közművelődését előmozdítja. Ezek közé tartozik immár kilenc évtizede a Haáz-család Udvarhelyszéken. Három nemzedéken keresztül szolgálják a székely tudományt, muzeológiát, a nevelést, a művészetet.

Haáz Ferenc Rezső (1883-1958) még a felvidéki Szepesbélán született XVI. századig visszavezethető cipszer családban, melynek tagjai a várost, mint bírák, jegyzők, tanárok szolgálták. Most jelent meg *Udvarhelyi tanulmányok* címen a Múzeumi Füzetek 10. számaként (Székelyudvarhely, 1994) már korábban megjelent vagy kéziratban maradt tanulmányainak gyűjteménye. Ennek bevezetőjében Zepezčaner Jenős felelős szerkesztő tollából olvashatjuk: „Ilyen környezetben 1906 óta Székelyudvarhelyen, Kolozsváron, Marosvásárhelyen és utóbb a Hargita megyei Szentegyházán a felvidéki eredetű *Haáz családnak* már harmadik generációja dolgozik. (Az értelmetlen 'harcol' ige helyett tudatosan és még egyszer kiemelem, hogy 'dolgozik'). A rajztanár, festő és múzeumalapító *Haáz Ferenc Rezső* után a második nemzedékben a pályája kezdetén tragikus körülmények között eltűnt tanár és etnográfus *Haáz Ferenc* (1913-1945) és testvére, a népi táncmester és etnográfus *Haáz Sándor* (szül. 1912) és a harmadik nemzedékben a zenetanár, ifj. *Haáz Sándor* (szül. 1955), a méltán híressé vált szentegyházi Gyermekek Filharmonia alapítója és karmestere.” Mindehhez hadd tegyem hozzá, hogy már a negyedik generáció is bontogatja szárnyait.

Haáz Ferenc Rezső Kézsmárkon kezdte a középiskolát, de Iglón érettségizett, majd a fővárosban a Képzőművészeti Főiskolán Székely Bertalan osztályában kapott oklevelet. 1906-ban a Székelyudvarhelyi Református Kollégium azzal a dr. Viski Károllyal választotta meg tanárnak, akivel egy életre szóló barátságot kötött s aki a néprajz, a népművészet területén az első lépésekre ösztönözte. Így indult meg a Kollégium Néprajzi Gyűjteményének megalapítása, mely 1912-ben ezer válogatottan szép tárgyat számlált. A következő évben a Kollégium jelentésében ez olvasható: „*Néprajzi gyűjtemény*. Ez évi (1913) gyarapodás 450 tárgy; ezek nagy részében ez évben is adomány képen jutott a gyűjtemény; a vett tárgyakért 99 koronát fizettünk. A gyűjtemény anyaga áll 1450 darab tárgyból. Ezeket az iskolai év végén már ki is állítottuk a régi épületnek egy eléggé megfelelő szobájában...”

Magam két alkalommal is áttanulmányoztam ezt a gyűjteményt (1941, 1947). Először még Viski Károly küldött ezekkel a szavakkal: „*Haáz Rezsőtől* nagyon sokat tanulhatsz”. valóban így volt és olyan szép klasszikus tárgyakat nem igen láttam más múzeumban. Látszott, hogy művész-etnográfus gyűjtötte azokat. Szentimrei Judit írja erről a gyűjteményről: „ma is előttem van *Haáz Rezső* rajztanár robosztus alakja, amint féltett kincseit büszkén mutogatja az érdeklődőknek. Büszkesége nem volt alaptalan, mert a város közkedvelt Rudi bácsija diákjai révén eljutott Udvarhelyszék legeldugottabb falvaiba. És diákjaival együtt évtizedeken át szorgalmasan gyűjtötte, rajzolta a környék népi értékeit. A kollégium gyűjteményéből nőtt aztán ki az Udvarhelyi Múzeum, s a keze alól kikerülő diákok, majd tanítónők Erdély-szerte magukkal vitték a népművészet szeretetét.”

Fia *Haáz Ferenc* (1917-1945) Viski Károly tanársegéde Kolozsváron, személyes jó barátom, akivel csaknem egy évig együtt laktam, Székelyföld néprajzának nagyszerű ismerője és művelője. Írt a korondi fazekasságról (Néprajzi Értesítő 1940. 184-187. old.), a szuszék készítéséről Varságon és Siklódón (u.o. 96-99. old.), de legjelesebb könyv nagyságú munkája: Udvarhelyszéki fámesterségek. Kolozsvár 1942. Erről írta Fél Edit (Néprajzi Értesítő 1942. 275. old.), hogy még élő mesterségeket ír le: „Goñddal van magára a készítőre is:

a mesterséget a mesterrel kapcsolatban látja." 1944 őszén várta a szovjet hadsereget, lévén baloldali érzelmű, s mikor kinyitotta az Erdélyi Nemzeti Múzeum kapuját elfogták és elhurcolták azzal a sok ezer kolozsvári értelmiséggel együtt, akik közül csak kevesen tértek vissza. Ő nem volt közöttük. 1945. január 8-án halt meg. (Szabó György: Kolozsvári deportáltak az Uralban. 1994.)

Bátyja *Haáz Sándor* (sz. 1912) egy életén át kutatta a székely táncokat és adta tovább a fiatalabb nemzedéknek. Mivel festő és grafikus különösképpen vonzódik a székely népi díszítőművészethez. A Népismereti Dolgozatok 1978. évi kötetében: *Zsinóros díszítés a bekecsalji népviseletben* címmel közölt egy gazdagon illusztrált dolgozatot. Cs. Gergely Gizellával együtt kiadta az *Udvarhelyi varrotások* (Bukarest 1976. Kriterion 31. old. 57 melléklet) c. albumot. Most pedig az utolsó simításokat végzi a *Székely népviseletek* című munkáján, mellyel édesapja nyomdokain haladva nemcsak feltáró munkát végez, hanem a táncmozgalmat is el akarja látni a tájhoz, faluhoz kötött ruhákkal.

Az ő fia *ifj. Haáz Sándor* (sz. 1955) zenetanár, zeneművész és karmester. Iskolái elvégzése után Szentegyházára került, ahol megszerették. Ezt azzal hálálta meg, hogy létrehozta a Gyermekfilharmóniát és annak alapítványát. Már korosztályokat nevelt fel és hangversenyeztek nemcsak Erdélyben, hanem Magyarországon és Európa városaiban is sikert arattak. 1992-ben már SZENTEGYHÁZI HÍRLAP címmel havonta megjelenő lapot indított a Gyermekfilharmónia. Ennek 1994. évi 9. számában olvasom: „A filharmónisták a zenei műveltség mellett még más téren is nevelődtek. Nagyon sokan itt tanulták meg milyen a közösségi élet, hogyan alkalmazkodjanak egymáshoz és nem utolsó sorban lévén, hogy egyesek először szakadtak el a családtól hosszabb időre... Mindezt a tanár úr (ifj. Haáz Sándor) észrevétlenül nevelte diákjaiba”. Nemrégiben központot is építettek, mely Múzeum Szálló néven vendégeket is fogad és teszi emlékeztetővé a székelyföldi tartózkodást. Elgondolkoztam rajta, milyen jó, hogy Haáz Ferenc Rezső 1906-ban Viski Károly ajánlatára elfogadta a Református Kollégium felajánlott tanári állását, hiszen napjainkban lassan már a negyedik generációjuk munkálkodik Udvarhelyszék műveltségének és abban a népi kultúra felvirágoztatásán.

Balassa Iván